

## ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ (ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД)

### MAIN CHARACTERISTICS OF QUALITY ASSURANCE OF EDUCATION (POLAND EXPERIENCE)

У статті подано коротку характеристику забезпечення якості освіти в Польщі. Слід зазначити, що якісна освіта нині є однією з обов'язкових умов успішного існування будь-якої країни. Світове співтовариство визнало, що освіта, добробут і здоров'я людини – головні чинники рівня її життя, а якість освіти є пріоритетом у розвитку громадянського суспільства. Автори статті наголошують, що інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, реального забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, модернізації змісту освіти та організації відповідно до світових тенденцій і вимог ринку праці, запровадження громадсько-державної моделі управління. Автори вважають, що розгляд основних характеристик забезпечення якості освіти в Республіці Польща стане цікавим матеріалом для використання зарубіжного досвіду щодо покращення якості та модернізації системи освіти в Україні. Польська вища освіта зберігає свою якість завдяки регулярним оцінюванням. Центральними польськими установами, які контролюють якість освіти, є Комітет з акредитації Польщі, Конференція ректорів академічних шкіл, розміщена в Польщі, та Генеральна рада з питань науки та вищої освіти. Існує суворая акредитація для кожного курсу, доступного в Польщі. Забезпечення якості – це відповідальність усіх у навчальному закладі, хоча керівництво визначає політику та пріоритети. Таким чином, забезпечення якості – це постійний процес, а не одноразова діяльність для успішної акредитації. Польський досвід щодо забезпечення якості освіти відповідає сучасним міжнародним освітнім стандартам, навчальні заклади сліdkують за потребами ринку праці, акумулюючи світовий досвід у сфері освіти, адаптуючи його до потреб суспільства.

**Ключові слова:** якість освіти, модернізація, освітній простір, інноваційний розвиток, сталий розвиток.

The article presents a summary of main characteristics of quality assurance of education in Poland. It should be noted that quality education is now one of the prerequisites for the successful existence of any country. The world community has recognized that education, well-being and human health are the main determinants of its standard of living, and quality of education is a priority in the development of civil society. The authors of the article emphasize that integration of Ukraine into the world educational space requires constant improvement of the national education system, search for effective ways to improve quality of educational services, approbation and implementation of innovative pedagogical systems, real ensuring equal access of all its citizens to quality education, modernization of the content of education to the world tendencies and requirements of the labor market, introduction of public-state model of management. The authors consider that the analyzing of the main features of quality assurance of education in Poland will be an interesting material for the use of foreign experience to improve the quality and modernization of the education system in Ukraine. The Polish higher education keeps its quality due to the regular evaluations. The central Polish institutions which monitor the education quality are the Polish Accreditation Committee, the Conference of Rectors of the Academic Schools placed in Poland, and the General Council for Science and Higher Education. There is strict accreditation for every course available in Poland. Quality assurance is the responsibility of everyone in an educational institution, though the top management sets the policies and priorities. Quality assurance is therefore an ongoing process but it should not be considered as a one time activity for accreditation alone. The Polish experience in quality assurance of education meets the modern international educational standards, and the educational institutions follow the needs of the labor market, accumulating world experience in the field of education, adapting it to the needs of society.

**Key words:** quality of education, modernization, educational space, innovative development, sustainable development.

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.2-6>

**Мовчан Л.В.,**

канд. пед. наук, старший викладач кафедри української та іноземних мов Уманського національного університету садівництва

**Комісаренко Н.О.,**

канд. пед. наук, доцент, завідувач кафедри української та іноземних мов Уманського національного університету садівництва

**Каричковська С.П.,**

канд. пед. наук, доцент кафедри української та іноземних мов Уманського національного університету садівництва

**Чучмій І.І.,**

викладач кафедри української та іноземних мов Уманського національного університету садівництва

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Сучасний динамічний інноваційний розвиток нашої держави, соціально-економічні реформи зумовлюють нові пріоритети модернізації освітньої галузі, яка розвивається в умовах формування інтенсивних ринкових відносин і постійно зростаючих професійних запитів педагогічних працівників на освітні послуги та забезпечення рівного доступу до якісної освіти всіх дітей. Вища освіта, дослідження та інновації відіграють вирішальну роль у підтримці соціального згуртування, економічного зростання та глобальної конкурентоспроможності.

Якісна освіта нині є однією з обов'язкових умов успішного існування будь-якої країни. Світове співтовариство визнало, що освіта, добробут і здоров'я людини – головні чинники рівня її життя, а якість освіти є пріоритетом у розвитку громадянського суспільства. Нові цивілізаційні виклики в багатьох країнах привели до справжнього освітнього буму, до хвилі глибоких реформ чи модернізації систем освіти.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблемам якості підготовки фахівців, якості сучасної освіти присвятили свої праці вітчизняні дослідники, серед яких В. Андрущенко, Г. Борліков,

В. Вікторов [2], Л. Гаєвська [3], Р. Гуревич, І. Зязюн, В. Кремень [1], А. Кузьмінський, І. Кінаш [6], М. Кісіль [7], Т.М. Котенко [8], К. Левківський, Н. Ничкало, П. Сікорський, С. Сисоєва, Т. Туркот та інші. Питання забезпечення якості освіти висвітлено в численних публікаціях вітчизняних і зарубіжних науковців, які розглядають якість освіти в кількох аспектах: освіта як процес соціокультурного відтворення людини в сучасному світі та соціальний інститут у глобальному, регіональному та національному масштабах (З. Курлянд, О. Цокур, І. Богданова та ін.); розвиток освіти на сучасному етапі (Б.Вульфсон, З. Малькова); педагогічна теорія і практика в різних країнах і регіонах світу (М. іРодіонов); освіта і виховання на сучасному етапі (А. Джуринський).

**Мета статті** полягає у дослідженні основних характеристик забезпечення якості освіти у Польщі для об'єктивного порівняння та подальшого використання зарубіжного досвіду.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Сьогодні суспільство почало усвідомлювати принципово нову роль освіти в сучасному інформаційному світі, яка вже стала одним із найважливіших чинників політики. В. Кремень вважає, що «системна модернізація професійної освіти створить передумови для сталого розвитку суспільства, підвищення конкурентоспроможності економіки країни, професійного зростання та самореалізації особистості» [1].

Освіта є пріоритетним напрямом державної політики України. Держава виходить з того, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості.

Метою Національної стратегії розвитку освіти на наступне десятиріччя є: підвищення рівня і доступності якісної освіти для громадян України відповідно до вимог інноваційного розвитку економіки, сучасних потреб суспільства й кожного громадянина; забезпечення всебічного гармонійного розвитку людини як найвищої цінності суспільства [12].

Сьогодні назрів процес глибокої трансформації системи освіти України від режиму її закритого пострадянського функціонування до розвитку в глобальному конкурентному просторі. Мета освіти – всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, необхідних для успішної самореалізації компетентностей.

Сучасні процеси реформування в освітній галузі, як зазначає дослідник із питань моніторингу та якості освіти Юрій Романенко, пов'язані

з діяльністю значної кількості впливових міжнародних організацій, серед яких Рада Європи, Міжнародний департамент стандартів, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Організація Об'єднаних Націй (ООН), Європейська комісія тощо [11].

У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку та прийняття Порядку денного розвитку після 2015 року, на якому було затверджено нові орієнтири. Підсумковим документом Саміту «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» було затверджено 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань.

Україна, як й інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Для встановлення стратегічних рамок національного розвитку України на період до 2030 року на засадах принципу «Нікого не залишити осторонь» було започатковано інклюзивний процес адаптації Цілей сталого розвитку. Однією із цілей є «Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх». Одним із національних завдань визначено: «Підвищити якість вищої освіти та забезпечити її тісний зв'язок з наукою, сприяти формуванню у країні міст освіти та науки» [13].

Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, реального забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, модернізації змісту освіти й організації її адекватно світовим тенденціям і вимогам ринку праці, запровадження громадсько-державної моделі управління.

Розгляд основних характеристик забезпечення якості освіти в Республіці Польща стане цікавим матеріалом для використання зарубіжного досвіду щодо покращення якості освіти в Україні.

*Шкільна освіта.* Єдина система забезпечення якості існує для всієї системи шкільної освіти Польщі. Зовнішнє та внутрішнє забезпечення якості – це насамперед частина системи педагогічного нагляду, яка охоплює як державні, так і недержавні заклади, включаючи ясла-садки та альтернативні дошкільні заклади, школи та інші навчальні заклади. Система складається з чотирьох елементів: оцінка, аудит дотримання законодавства, підтримка та моніторинг. Оцінка установ, орієнтованих на поліпшення якості, є головним механізмом забезпечення якості. Ревізії чи інспекції дотримання законодавства мають на меті перевірити, чи відповідає діяльність установ законодавству. Підтримка охоплює різні види

діяльності, наприклад, навчання персоналу, спрямовані на підвищення ефективності роботи закладів. У рамках моніторингу збирається та аналізується інформація для забезпечення належного виконання своїх завдань. Зовнішній педагогічний нагляд є обов'язком Міністра національної освіти та інших компетентних міністрів, а також керівників регіональних органів управління (РОУ) освітою. Внутрішній педагогічний нагляд здійснює керівник закладу (ясла-садок, школа чи інший заклад) у співпраці з іншими працівниками управління, а також із вчителями, які також беруть участь у внутрішніх оцінках. Інші два елементи, які можна вважати частиною забезпечення якості, – це оцінка ефективності викладачів та зовнішні іспити, які проходять учні та студенти.

Зовнішнє оцінювання проводиться відповідно до пріоритетів національної освітньої політики та плану педагогічного нагляду, який щорічно встановлюється Міністром національної освіти, та детальних планів, що готуються на цій основі керівниками РОУ. Хоча законодавство не визначає періодичність зовнішнього оцінювання, воно обов'язково проводиться кожного навчального року відповідно до вимог, встановлених законодавством. Зовнішнє оцінювання в системі шкільної освіти виділяє такі вимоги (критерії) до дитсадків, шкіл та інших установ:

1. Процеси, що підтримують розвиток і навчання дітей/учнів організоване так, щоб сприяти навчанню.
2. Діти/учні здобувають знання та вміння, визначені в національній основній навчальній програмі.
3. Діти/учні активні.
4. Дитсадок/школа формує соціальне ставлення та дотримання соціальних норм.
5. Дитсадки/школи підтримують розвиток вихованців з урахуванням їхніх індивідуальних обставин.
6. Батьки є партнерами дитсадків.
7. Дитячі садки/школи співпрацюють з місцевими громадами для взаємного розвитку.
8. Плануючи свою роботу, дитсадок/школа враховує результати аналізів зовнішніх та внутрішніх оцінок.
9. Керівництво дитсадків спрямоване на саморозвиток.

Щодо обсягу, то розрізняють загальну оцінку, яка охоплює всі ці вимоги, та оцінку, що стосується конкретних проблем, яка зосереджена на обрахуваннях. Щорічні плани педагогічного нагляду, прийняті Міністром та керівниками РОУ, стосуються як загальних, так і окремих проблем. В результаті оцінювання низькопродуктивні заклади зобов'язані запровадити програму підвищення ефективності освіти. Якщо програма не враховує результати оцінювання або не виконується протягом встанов-

лених строків, керівник РОУ подає клопотання про звільнення керівника установи своєму керівному органу. Це може послужити підставою для вилучення недержавної установи з реєстру недержавних установ.

Внутрішнє оцінювання проводиться відповідно до річного плану педагогічного нагляду, розробленого керівником закладу та представленого його педагогічній раді. Воно проводиться щороку в обов'язковому порядку, але його обсяг може змінюватись залежно від потреб певної установи. Законодавство не визначає сферу чи процедуру внутрішнього оцінювання. Оцінювання повинні зосереджуватися на питаннях, які вважаються актуальними для діяльності певної установи. Єдиним інструментом, про який йдеться в законодавстві, є спостереження. На практиці спостереження може охоплювати як заняття, так й інші заходи, такі як зустрічі вчителів з батьками. Результати внутрішнього оцінювання враховуються при зовнішньому оцінюванні.

*Вища освіта.* Зовнішнє забезпечення якості вищої освіти Республіки Польща здійснюється так:

1. Початкова акредитація закладів: оцінка заявок на отримання та надання дозволів чи ліцензій на створення недержавних закладів вищої освіти.
2. Початкова програма акредитації: оцінка заявок на отримання та надання дозволів на створення та надання програм у будь-якій галузі навчання, а також додаткова акредитація нових програм у сферах медсестринства та акушерства.
3. Періодична програма акредитації: акредитація програм у всіх галузях навчання та, крім того, програм у сферах медсестринства та акушерства.

Початкова інституційна акредитація є обов'язковою для роботи недержавних закладів вищої освіти (ЗВО). Початкова акредитація програми потрібна як державним, так і недержавним ЗВО для надання програм у будь-якій галузі у випадках, що виходять за межі їх навчальної самостійності, а також для всіх нових програм у сферах медсестринства та акушерства. Періодична акредитація програми є обов'язковою для всіх програм у всіх державних та недержавних ЗВО та додаткової акредитації на місцях для програм сестринської та акушерської служби. Початкова та періодична акредитація програм охоплює лише програми першого, другого та довготривалого циклів. Не існує національних механізмів акредитації програм третього циклу.

Відповідальність за початкову інституційну акредитацію та первинну й періодичну акредитацію програм у всіх галузях навчання розподіляється між Міністром науки та вищої освіти та Польським комітетом з акредитації (ПКА). Міністр надає та відкликає діючі дозволи на непублічні ЗВО, а також надає, призупиняє, повторно надає та відкликає ЗВО до надання програм у рамках первинної

акредитації. Польський комітет з акредитації проводить оцінювання як частину початкової інституційної та програмної акредитації, яка є основою для рішень міністра, а також проводить періодичне оцінювання програм та приймає відповідні рішення щодо акредитації. У початковій та періодичній акредитації програм сестринської та акушерської допомоги обов'язково бере участь Міністр охорони здоров'я, який видає та відкликає акредитацію, і Національна рада з питань акредитації шкіл сестринства та акушерства, яка проводить оцінювання в рамках процесу акредитації. Польський комітет з акредитації є дійсним членом Європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти (ЄАЗЯВО) та внесений до Європейського реєстру забезпечення якості вищої освіти (ЄРЗЯВО).

Оцінювання як частина початкової інституційної та програмної акредитації зазвичай поєднуються, оскільки недержавні заклади вищої освіти, які створюються, також подають заявку на дозвіл щодо надання програми. Таким чином, критерії, які використовуються в Польському комітеті з акредитації, містять програми, організаційні механізми та засоби. Міністр науки та вищої освіти надає або відхиляє дозвіл на експлуатацію та/або дозвіл на надання програми. Що стосується програм у галузі медицини, стоматології та фармацевтики, Міністр освіти обов'язково консультується з Міністром охорони здоров'я, оскільки це програми для регламентованих професій. Дозвіл на експлуатацію надається протягом невизначеного періоду. Усі нещодавно акредитовані програми підлягають періодичній акредитації за планом Польського комітету з акредитації. Усі програми оцінюються ПКА за вісьмома критеріями, відображаючи, де це доречно, специфіку програм, орієнтованих на наукову та практичну діяльність:

1. Концепція освіти та її узгодженість з місією та стратегією закладу вищої освіти (концепція освіти; дослідження, пов'язані з відповідною програмою; результати навчання).

2. Навчальна програма та потенціал для досягнення окреслених результатів навчання (зміст; викладання та методи навчання; ефективність у досягненні окреслених результатів навчання; прийом студентів, просування та закінчення навчання; визнання та ратифікація результатів навчання).

3. Ефективність забезпечення внутрішньої системи якості (програма проектування, затвердження, моніторингу та огляду; доступ громадськості до інформації).

4. Персонал, який бере участь у навчанні (кількість, наукові досягнення, професійний досвід, набутий поза межами закладу вищої освіти, та навчальна компетентність; завдання курсу; розвиток персоналу)

5. Співпраця з соціально-економічним середовищем в навчальному процесі.

6. Інтернаціоналізація навчального процесу.

7. Використання інфраструктури в навчальному процесі (засоби викладання/навчання та дослідницькі/практичні засоби навчання; бібліотека, інформація та ресурси навчання/викладання; розвиток інфраструктури).

8. Послуги для студентів та підтримка у процесі навчання й досягнення результатів навчання (ефективність послуг та підтримки; стимули для студентів щодо досягнення результатів навчання; розвиток і вдосконалення системи підтримки та стимулювання).

Частота оцінювання залежить від результатів попереднього проведення оцінки. Польський комітет з акредитації дає чотири оцінки якості: видатні, позитивні, умовні та негативні. Якщо немає обставин, що обґрунтовують попередню оцінку, програма повторно оцінюється через 8 років у разі попереднього видатного рейтингу та через 6 років у разі попереднього позитивного рейтингу. Якщо програма отримала умовний рейтинг, ПКА визначає часові рамки для подальшої оцінки на індивідуальній основі (як правило, один рік). Програми, які отримали одну з цих оцінок, автоматично вважаються акредитованими. Якщо оцінка закінчується негативним результатом, Міністр науки та вищої освіти може призупинити або відкликати дозвіл на надання заданої програми. Програми у сферах медсестринства та акушерства: оцінювання проводиться кожні 3 або 5 років, залежно від терміну дії попереднього рішення про акредитацію. Вони ґрунтуються на чотирьох блоках критеріїв, що інтегрують національні стандарти, які стосуються навчальних програм, викладацького складу, засобів навчання та викладання, а також внутрішнього забезпечення якості. Акредитація на термін більше 3 років присуджується підрозділам, які відповідають декільком додатковим критеріям у кожному з чотирьох блоків (наприклад, модульна структура програми та положення про міжнародне співробітництво).

Законодавство вимагає, щоб заклади вищої освіти створили систему забезпечення якості та регулярно оцінювали й покращували якість освіти з особливим урахуванням потреб соціально-економічного середовища та моніторингу кар'єри випускників. Він також встановлює загальні правила оцінювання вчителів. Детальні домовленості приймаються окремими закладами вищої освіти у своїх внутрішніх регламентах. Внутрішнє забезпечення якості є одним із елементів, які стосуються зовнішнього оцінювання/акредитації [14].

**Висновки.** Отже, «якість вищої освіти – це відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам зацікавлених сторін і суспільства, що

забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості». [5]

Головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку та самореалізації кожної особистості як громадянина України формувати покоління, здатне навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства. А це можливо лише за умови якісної освіти.

Досягнення всебічної якісної освіти для всіх ще раз підтверджує думку про те, що освіта є одним із найпотужніших і перевірених засобів сталого розвитку. Ми вважаємо, що польський досвід щодо забезпечення якості освіти є корисним для України, адже він відповідає сучасним міжнародним освітнім стандартам, навчальні заклади слідкують за потребами ринку праці, акумулюючи світовий досвід у сфері освіти та адаптуючи його до потреб суспільства.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кремень В. Якісна освіта: вимоги XXI століття. Режим доступу: [https://dt.ua/EDUCATION/yakisna\\_osvita\\_vimogi\\_hhi\\_stolittya.html](https://dt.ua/EDUCATION/yakisna_osvita_vimogi_hhi_stolittya.html).
2. Вікторов В. Регулювання якості освіти як філософськоосвітня проблема : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філософ. наук : 09.00.10 / Вікторов Віктор Григорович ; Ін-т вищої освіти АПН України. Київ, 2006. 30 С. 90
3. Гаєвська Л.А. Управління освітою: нові пріоритети *Проблеми та перспективи входження України в європейський інтелектуальний простір: освітні аспекти* : збірник науковоекспертних матеріалів. Київ : Санспарель, 2009. С. 73–79.
4. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12>.
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-20>.
6. Кінаш І. Якість освіти як результат, процес та освітня система *Науковий вісник НЛТУ України* : збірник науковотехнічних праць. Львів : РВВ НЛТУ України, 2011. Вип. 21.5. С. 363–368.
7. Кісіль М. Оцінка якості вищої освіти. *Вища освіта України*. 2005. № 4 (14). С. 82-87.
8. Котенко Т. Управління якістю підготовки фахівців як засіб контролю Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: *Економічні науки*. 2009. Вип. 16, ч. 2. – Кіровоград : КНТУ, 2009. 353 с.
9. Міжнародні стандарти якості освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uadocs.exdat.com/docs/index-70147.html>
10. Мурашко М. Формування моделі оцінювання якості вищої освіти і можливість її реалізації в системі підготовки фахівців [Електронний ресурс] / М. Мурашко, С. Назарко. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»* : зб. наукових праць. Чернігів : ЧДТУ, 2010. № 43. Режим доступу : [http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Vcndtu/2010\\_43/16.htm](http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vcndtu/2010_43/16.htm).
11. Харченко Н. Крок у майбутнє. Час змін у системі якості освіти. *Директор школи. Шкільний світ*. № 2 лютий 2018. Режим доступу: <http://www.osvita.ua.com/2018/04/63688/>.
12. Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. Режим доступу: [http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro\\_1221.pdf](http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf).
13. Цілі сталого розвитку в Україні. Режим доступу: <http://sdg.org.ua/ua/pro-hlobalni-tsili/quality-education.>)
14. The system of Education in Poland 2018, Ewa Kolanowska, Foundation for the Development of the Education System, Warsaw 2018. 106-112 p.